KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 25 päivänä helmikuuta 1998,

Saksan Hibegille ja Hibegin Krupp GmbH:n kautta edelleen Bremer Vulkan AG:lle myöntämästä tuesta, jolla helpotettiin Krupp Atlas Elektronik GmbH:n myyntiä Krupp GmbH:lta Bremer Vulkan AG:lle

(tiedoksiannettu numerolla K(1998) 582)

(Ainoastaan saksankielinen teksti on todistusvoimainen)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(98/665/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 93 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan,

pyydettyään niitä, joiden etua asia koskee, esittämään huomautuksensa edellä mainitun 93 artiklan mukaisesti ottaa huomioon kyseiset huomautukset,

sekä katsoo seuraavaa:

I

Saksa ilmoitti 17 päivänä joulukuuta 1991 päivätyllä kirjeellä Bremenin osavaltion *(Freie Hansestadt Bremen/ Land Bremen)* myöntämästä takauksesta. Komissio pyysi Saksalta lisätietoja 20 päivänä tammikuuta 1992 päivätyllä kirjeellä. Komissio vastaanotti 4 päivänä maaliskuuta 1992 päivätyn Saksan vastauksen 9 päivänä maaliskuuta 1992. Komissio päätti 6 päivänä toukokuuta 1992 aloittaa EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn. Tästä ilmoitettiin Saksalle 20 päivänä toukokuuta 1992 päivätyllä kirjeellä, ja ilmoitus julkaistiin *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* [1].

Komissio teki 6 päivänä huhtikuuta 1993 kielteisen päätöksen 93/412/ETY [2], jossa se julisti yhteismarkkinoille soveltumattomaksi Hanseatische Industrie-Beteiligungen GmbH:lle, jäljempänä "Hibeg") ja Hibegin edelleen Krupp GmbH:n (jäljempänä "Krupp") kautta Bremer Vulkan AG:lle (jäljempänä "BV") myönnetyn tuen, jolla helpotettiin Krupp Atlas Elektronik GmbH:n (jäljempänä "KAE") myyntiä Krupp GmbH:lta BV:lle.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kumosi edellä mainitun kielteisen päätöksen 24 päivänä lokakuuta 1996 yhdistetyissä asioissa C-329/93, C-62/95 ja C-63/95, Saksa ym. v. komissio, antamallaan tuomiolla [3], jossa se totesi päätöksen perustelujen olevan puutteelliset neljässä kohdassa: uusien BV:n osakkeiden arvo, laivanrakennusteollisuudelle myönnettävästä tuesta 21 päivänä joulukuuta 1990 annetun direktiivin 90/684/ETY [4], sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 94/73/EY [5], (jäljempänä seitsemäs laivanrakennusdirektiivi) soveltaminen, kilpailun vääristyminen ja vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan sekä väitetty Hibegille myönnetty tuki.

Yhteisöjen tuomioistuimen päätöksen perusteella komissiolla on velvollisuus tehdä uusi lopullinen päätös menettelyn loppuun saattamiseksi.

II

Saksan ilmoitus koskee takausta, jonka Bremenin osavaltio myönsi tukeakseen KAE:n myyntiä Kruppilta. Saksan hallitus kuvaili monimutkaista suunnitelmaa, johon sisältyvät lukuisat liiketoimet yhdessä vaikuttavat KAE:n myyntiin BV:lle.

Laajentaakseen toimintaansa laivanrakennuksen ulkopuolisille aloille BV osti Kruppilta 74,9 prosentin osakkuuden KAE:ssa. Ostohintaa (350 miljoonaa Saksan markkaa) ei maksettu käteisenä vaan hieman aiemmin liikkeelle lasketuilla BV:n osakkeilla. Seuraavat (tiivistettynä esitetyt) liiketoimet toteutettiin tai niistä sovittiin:

— 17 päivänä lokakuuta 1991: BV:n osakkaiden yhtiökokouksessa päätetään osakepääoman korottamisesta,

— 21 päivänä marraskuuta 1991: Bremenin osavaltio myöntää 126 miljoonan Saksan markan suuruisen takauksen sekä luottokustannukset ja korot Bremenin osavaltion omistamalle Hibegille,

[1] EYVL C 171, 7.7.1992, s. 3.
[2] EYVL L 185, 28.7.1993, s. 43.
[3] Kok. 1996, s. I-5151.
[4] EYVL L 380, 31.12.1990, s. 27.
[5] EYVL L 351, 31.12.1994, s. 10.

— 26 päivänä marraskuuta 1991: Kruppin ja BV:n välinen osakkeiden vaihto, jossa BV luovuttaa Kruppille 2,8 miljoonaa uutta BV:n osaketta (BV:n mukaan kokonaisarvo 350 miljoonaa Saksan markkaa, toisin sanoen 125 Saksan markkaa osakkeelta) saadakseen 74,9 prosentin osakkuuden KAE:ssa,

— 26 päivänä marraskuuta 1991: Krupp ja Hibeg perustavat yhdessä avoimen yhtiön *(Gesellschaft bürgerlichen Rechts, GbR)*,

— 31 päivänä joulukuuta 1991: Krupp ja Hibeg siirtävät sovitut osakkuudet avoimeen yhtiöön. Krupp siirtää 2,8 miljoonaa BV:n osaketta ja Hibeg siirtää 350 miljoonaa Saksan markkaa käteisvaroja, jotka rahoitetaan edellä mainitun osavaltion takauksen osittain kattamalla pankkiluotolla,

— 31 päivänä joulukuuta 1991: avoimen yhtiön perustamissopimuksen perusteella avoin yhtiö suorittaa Kruppille 350 miljoonan Saksan markan ennakkomaksun. Hibeg saa peruuttamattoman oikeuden myydä BV:n osakkeet kolmannelle osapuolelle vähintään 125 Saksan markan kappalehintaan. Jokainen myyty osake vähentää avoimen yhtiön kummankin yhtiökumppanin osakkuutta, millä lyhennetään sekä Kruppin saamasta ennakkomaksusta jäljellä olevaa erää että Hibegin järjestämän luoton takaisinmaksua,

— aikaisintaan 28 päivänä helmikuuta 1994 ja viimeistään 31 päivänä joulukuuta 1994: avoin yhtiö lakkautetaan. Jäljellä olevat BV:n osakkeet siirretään Hibegille ja Krupp saa pitää ennakkomaksusta jäljellä olevan erän. Hibeg voi sovittuaan asiasta luoton myöntäneiden pankkien kanssa maksaa luoton (tai osan siitä) takaisin myymällä BV:n osakkeet kyseisille pankeille 80 Saksan markan kappalehintaan luottokauden päätyttyä.

Lyhyesti sanottuna tämä merkitsee sitä, että BV ostaa 74,9 prosentin osakkuuden KAE:ssa maksamalla Kruppille 2,8 miljoonaa BV:n osaketta. Avoimen yhtiön puitteissa Krupp vaihtaa kyseiset osakkeet Hibegin kanssa, ja Krupp saa 350 miljoonaa Saksan markkaa. Kaupan tekemisen aikoihin BV:n osakkeiden kappalehinnaksi noteerattiin pörssissä noin 80 Saksan markkaa, joten 2,8 miljoonan osakkeen kokonaisarvo oli 224 miljoonaa Saksan markkaa. Bremenin osavaltio tukee Hibegiä takauksella, jonka suuruus on 126 miljoonaa Saksan markkaa eli KAE:n sovitun myyntihinnan ja osakkeiden käyvän arvon välinen erotus; näin alun perin suunniteltu KAE:n myynti BV:lle voidaan toteuttaa.

Saksa toteaa 4 päivänä maaliskuuta 1992 päivätyssä kirjeessään, että joitakin muutoksia lukuun ottamatta takaus täyttää edellytykset, jotka on esitetty komission 28 päivänä lokakuuta 1991 päivätyllä kirjeellä (N 512/91) hyväksymissä takauksia koskevissa Bremenin osavaltion hallinnollisissa määräyksissä *(Bürgschaftsrichtlinien)*. Tärkein Saksan hallituksen kirjeessä mainittu muutos on yksinkertaisen takauksen sijaan käytetty omavelkainen takaus, joka eroaa ensiksi mainitusta siten, että velkoja voi hakea suoritusta suoraan takaajalta tarvitsematta kääntyä ensin velallisen puoleen, jos velallinen on maksukyvytön.

III

Ennen 93 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn aloittamista komissio esitti arviossaan kantansa kolmeen kysymykseen: 1. onko kyseessä tuki, 2. jos on, kuinka suuresta tuesta on kyse ja 3. kuka on oletetun tuen saaja.

Komission kanta ensimmäiseen kysymykseen oli myöntävä. Marras–joulukuussa 1991, jolloin tärkeimmät liiketoimet toteutettiin, BV:n osakkeiden keskihinta oli noin 80 Saksan markkaa. Kyseinen hinta heijasteli uuden osakeannin tavanomaista hintoja alentavaa vaikutusta, koska jo 17 päivänä lokakuuta 1991 pidetyssä BV:n osakkaiden yhtiökokouksessa oli päätetty uudesta annista. Uusien osakkeiden merkintähinnan on yleensä oltava osakkeiden markkinahintaa edullisempi, jotta osakeanti onnistuisi. Niinpä komissio päätteli, että 80 Saksan markkaa oli korkein hinta, joka yhdestä osakkeesta olisi voitu pyytää avoimessa osakeannissa. Tätä näkemystä näytti tukevan pankkien halukkuus ostaa myymättä jääneet osakkeet luottokauden päätyttyä 80 Saksan markan kappalehintaan.

Koska komissio päätteli, että 80 Saksan markan kappalehinta oli uusien osakkeiden markkinahinta, on ilmeistä, että BV ei voinut ostaa KAE:ta kyseiseen hintaan. Kyseisten 2,8 miljoonan osakkeen arvo on 224 miljoonaa eikä 350 miljoonaa Saksan markkaa (KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden hinta). Hibegillä, jonka ainoa omistaja on Bremenin osavaltio ja jota on tämän vuoksi pidettävä julkisena yhtiönä, ei ollut muuta vaihtoehtoa, joten se vaihtoi 350 miljoonaa Saksan markkaa uusiin BV:n osakkeisiin, koska Bremenin osavaltio otti vastuun myöntämällä 126 miljoonan Saksan markan suuruisen takauksen. Tämä 126 miljoonaa on tarkalleen 350 miljoonan Saksan markan (luoton kokonaismäärä) ja 224 miljoonan Saksan markan (osakkeiden arvo laskettuna 80 Saksan markan kappalehinnan perusteella) välinen erotus. Tämän vuoksi komissio ei voinut hyväksyä tulkintaa, jonka mukaan Hibegin toiminta olisi ollut tavanomaisen kauppatavan mukaista, koska — kuten Saksa esittää — BV:n osakkeiden pörssikurssi oli keskimäärin 130,8 Saksan markkaa kappaleelta vuonna 1990, korkeimmillaan peräti 170,5 Saksan markkaa 1 päivänä kesäkuuta 1990, ja laski vuoden 1991 loppupuolella Persianlahden sodan aiheuttaman yleisen arvopaperimarkkinoiden laskusuhdanteen seurauksena.

Komissio vastasi toiseen, tuen määrää koskevaan kysymykseen tarkastelemalla samoja tosiseikkoja. Koska yhden osakkeen markkinahinta oli 80 Saksan markkaa, uusien BV:n osakkeiden arvo oli 224 miljoonaa Saksan markkaa. Tämän ja KAE:n sovitun myyntihinnan (350 miljoonaa Saksan markkaa) välistä erotusta, joka on 126 miljoonaa, ei voida perustella liiketaloudellisilla syillä, kuten edellä todettiin. Näin ollen koko erotusta, joka vastaa takauksen kokonaismäärää, on pidettävä tukena.

Menettelyn aloittamishetkellä ei voitu vastata kolmanteen, tuen määrää koskevaan kysymykseen. Vastaus riippuu siitä, kuinka suureksi KAE:n todellinen markkinahinta arvioidaan. Jos katsotaan, että 74,9 prosenttia KAE:sta on arvoltaan vain 224 miljoonaa Saksan markkaa, Krupp on ainoa tuensaaja. Jos katsotaan, että 350 miljoonaa Saksan markkaa on perusteltu markkinahinta KAE:n 74,9 prosentin osakkuudesta, tuen saa Hibegin kautta kokonaisuudessaan BV voidakseen hankkia 74,9 prosentin osakkuuden KAE:ssa. Jos KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden todellinen markkina-arvo on mainittujen kahden arvon välillä, tuki jakaantuu BV:n ja Kruppin välillä sen mukaisesti.

Saksan siteeraamien takauksia koskevien Bremenin osavaltion hallinnollisten määräysten (II jakso) osalta komissio ei voinut hyväksyä näkemystä, jonka mukaan takaus täyttäisi hyväksytyn takausohjelman edellytykset. Ensinnäkään takauksen muoto (omavelkainen takaus yksinkertaisen takauksen asemesta) ei ole hyväksytyn ohjelman mukainen, mutta komissio ei voinut myöskään yhtyä näkemykseen, jonka mukaan toimitettujen tietojen perusteella avoimeen yhtiöön tehtyjen investointien tuoton ja lainan hoitoon tarvittavien varojen välillä olisi tavanomainen suhde, jollaista takausohjelmalta edellytetään.

Lisäksi takausohjelmalta edellytetään, että lisävakuutena annetaan arvopapereita ja että takauksesta maksetaan 0,5 prosentin lisäpalkkio takauksen myöntämisen yhteydessä ja 0,5 prosenttia vuosimaksuna; käytettävissä olevien tietojen perusteella kumpikaan edellytys ei näyttänyt täyttyvän. Näin ollen vastaavuudesta hyväksytyn takausohjelman kanssa ei ollut näyttöä, ja komission kirjeitten SG(89) D/4328 ja SG(89) D/12772 perusteella Saksan olisi ollut ilmoitettava takauksesta ennen sen myöntämistä, jotta komissio olisi voinut tutkia sen perustamissopimuksen 92 ja 93 artiklan mukaisesti.

Esitettyjen seikkojen perusteella komissio päätti aloittaa 93 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn voidakseen tutkia Bremenin osavaltion myöntämän 126 miljoonan Saksan markan suuruisen takauksen sekä Hibegin pankkiluoton luottokustannukset ja korot ja Hibegin ja Kruppin väliset liiketoimet avoimen yhtiön puitteissa sekä arvioida niiden yleisen soveltuvuuden yhteismarkkinoille.

IV

Menettelyn aloittamisilmoituksen jälkeen seuraavat asianosaiset esittivät huomautuksensa:

— Bremer Vulkan AG, Bremen

ja

— Fried, Krupp AG, Essen.

BV AG vakuutti, ettei ole saanut tukea, ja viittasi Saksan hallituksen esittämään näkemykseen. Fried, Krupp AG katsoi myös, ettei ole saanut tukea, koska 74,9 prosentin osakkuus KAE:ssa on arvoltaan vähintään 350 miljoonaa Saksan markkaa. Se huomautti, että myös BV oli hyväksynyt kyseinen määrän KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden arvoksi osakkeenomistajille osoitetussa kutsussa kokoukseen, joka koski BV:n uutta osakeantia, ja että kyseisen arvo oli kahden riippumattoman konsulttiyrityksen/tilitoimiston tarkkailun alaisena.

Komissio toimitti asianosaisilta saadut huomautukset Saksalle 16 päivänä syyskuuta 1992 päivätyllä kirjeellä, jotta Saksan hallitus voisi ottaa niihin kantaa.

V

Saksa otti kantaa menettelyn aloittamiseen 1 päivänä heinäkuuta 1992 päivätyllä kirjeellä. Asianosaisten esittämiin huomautuksiin Saksan hallitus otti kantaa 15 päivänä lokakuuta 1992 päivätyllä kirjeellä, Komissio pyysi lisätietoja 23 päivänä marraskuuta 1992 päivätyllä kirjeellä D/09810, johon Saksa vastasi 8 päivänä tammikuuta 1993 päivätyllä kirjeellä. Saksan huomautukset voidaan esittää tiivistäen seuraavasti:

1) Saksan hallitus ei yhdy näkemykseen, jonka mukaan BV:n osakkeiden arvo oli tai on 80 Saksan markkaa osakkeelta, vaikka tämä olikin niiden kauppahinta arvopaperimarkkinoilla vuoden 1991 lopulla. Saksan hallituksen mukaan arvopaperimarkkinoiden osakekurssi ei ilmennä yksittäisen yhtiön tilannetta vaan kansallisen ja kansainvälisen talouden yleisiä kehityssuuntia. Merkintähinnan ei ollut määrä perustua arvopaperimarkkinoiden tosiasialliseen osakekurssiin vaan aiempaan kehitykseen ja tulevaisuuden odotuksiin. Saksan viranomaiset arvioivat BV:n osakkeiden arvon seuraavilla perusteilla vähintään 125 Saksan markkaan kappaleelta.

   a) Pankit arvioivat osakkeen kappalehinnaksi vähintään 125 Saksan markkaa. Tämä ilmenee siten, että pankit antavat luottoa 50–60 prosentille niiden arvopaperien arvosta, joihin luotto perustuu. Pankit tarvitsivat vain tämän 50–60 prosenttia ylittävälle osuudelle lisävakuuksia, jonka Bremenin osavaltio järjesti takauksen muodossa.

      Juuri se, että pankit ovat valmiit ostamaan BV:n osakkeita 80 Saksan markan kappalehintaan luottokauden päätyttyä osoittaa, että edellä mainitun 50–60 prosentin säännön perusteella pankit arvioivat BV:n osakkeiden kappalehinnaksi vähintään 125 Saksan markkaa.

      Komission pyydettyä pankkianalyyseja tai -selvityksiä, joissa viitattaisiin edellä mainitun kaltaiseen arvioon, Saksan viranomaiset vastasivat ilmoittamalla, että se ei voinut toimittaa pyydettyjä asiakirjoja, koska niitä ei ollut sen käytettävissä.

   b) BV:n osakkeiden pörssikurssi oli keskimäärin 130,8 Saksan markkaa kappaleelta vuonna 1990

ja nousi peräti 170,5 Saksan markkaan 1 päivänä kesäkuuta 1990. Kurssi laski sittemmin Persianlahden sodan ja yleisen taloudellisen laskusuhdanteen seurauksena, mitä ei voitu ennakoida sopimuksen tekohetkellä.

c) KAE:n liittämisestä BV:hen saataisiin synergiaetuja.

d) Suuri osake-erä (2,8 miljoonaa osaketta vastaa noin 20:tä prosenttia BV:n koko osakekannasta) on sijoittajan kannalta yksittäisiä osakkeita kiinnostavampi.

e) Avoimen yhtiön tase, jonka kaksi riippumatonta tilintarkastajaa ja veroneuvojaa on hyväksynyt, vahvistaa 2,8 miljoonan BV:n osakkeen arvoksi 350 miljoonaa Saksan markkaa.

f) Osakkeiden arvioinnin kannalta ratkaiseva päivä oli 12 päivä heinäkuuta 1991, jolloin esisopimus allekirjoitettiin. Kyseisessä sopimuksessa, jonka ei ollut määrä tulla voimaan ennen osapuolten hallintoelinten hyväksyntää, sovittiin BV:n pääoman korottamisesta 2,8 miljoonalla uudella osakkeella, jotka Krupp merkitsisi. Vastineeksi saamistaan osakkeista Kruppin oli määrä siirtää BV:lle 74,9 prosentin osakkuutensa KAE:ssa. Kumpikin sopimuspuoli arvioi panoksensa arvoksi 350 miljoonaa Saksan markkaa, mikä tarkoittaa, että uusien BV:n osakkeiden kappalehinnaksi arvioitiin 125 Saksan markkaa.

2) KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden arvon osalta Saksa viittasi laajoihin arviointeihin, jotka kaksi riippumatonta tilitoimistoa oli suorittanut Kruppin ja BV:n toimeksiannosta niiden välisen liiketoimen aikaan. Kyseiset tilitoimistot arvioivat KAE:n osakkuuden arvoksi 350 miljoonaa Saksan markkaa.

3) Kysymykseen siitä, täyttääkö takaus takauksia koskevissa Bremenin osavaltion hallinnollisissa määräyksissä esitetyt edellytykset, Saksa vastasi seuraavasti. Takauksia koskevissa hallinnollisissa määräyksissä edellytetään periaatteessa *("grundsätzlich"),* että takaukset ovat yksinkertaisia. Saksan hallituksen mukaan tämä tarkoittaa sitä, että omavelkaiset takaukset ovat mahdollisia hallinnollisten määräysten nojalla. Koska Hibeg on valtion omistuksessa, yksinkertainen takaus mahdollisine maksukyvyttömyysmenettelyineen on kansantaloudellisesti katsoen sopimaton.

Kysymykseen siitä, riittääkö investointien tuotto tavanomaisissa olosuhteissa lainan hoitoon, Saksa vastasi, että tämä riippuu BV:n osakkeiden arvostuksesta ja viittasi tältä osin edellä mainittuihin perusteluihin (katso I jakso).

Hallinnollisissa määräyksissä edellytettyjen vakuuksien ja lisäpalkkioiden osalta Saksa totesi, että ne eivät ole tarpeen, koska Hibeg on valtion omistuksessa. Lisäpalkkiot johtaisivat vain sisäiseen tilisiirtoon *(Umbuchung)*. Ennen takauksen myöntämistä tehtävää ilmoitusta Saksa kommentoi toteamalla tehneensä ilmoituksen 17 päivänä joulukuuta 1991, ja takaus oli tullut voimaan vasta luottosopimuksen voimaantulon jälkeen (joulukuun lopussa).

4) Komissio pyysi 20 päivänä tammikuuta, 20 päivänä toukokuuta ja 23 päivänä marraskuuta 1992 päivätyissä kirjeissään tietoja BV:n yksityisomistuksen ja julkisen omistuksen välisestä suhteesta. Saksa ilmoitti vastauksessaan, että Hibeg omisti sopimuksen tekohetkellä 0,08 prosenttia BV:n osakkeista eikä Bremenin osavaltiolla ole muita osuuksia.

VI

Tässä lopullisessa arvioinnissa on ensinnäkin vastattava kysymykseen siitä, onko kyseessä tuki. Komission vastaus on menettelyä aloitettaessa esitettyjen perustelujen (katso III jakso) mukaisesti myöntävä. Marras–joulukuussa 1991, jolloin tärkeimmät liiketoimet toteutettiin, BV:n osakkeiden keskihinta oli noin 80 Saksan markkaa (84,94 Saksan markkaa marraskuussa ja 75,43 Saksan markkaa joulukuussa). Komission mukaan arvopaperimarkkinoiden osakekurssi ilmentää yksittäisen yhtiön tilannetta osana yleisiä kansallisia ja kansainvälisiä kehityssuuntia. Talouselämän kirjallisuudessa keskeinen ajatus on, että pääomamarkkinat ovat tehokkaita. Tämä tarkoittaa, että osakkeenomistajat arvostavat yhtiön sen tulevaisuuden voittojen perusteella, ja sellaisen yhtiön osakkeen hinta, jonka osakkeilla käydään jatkuvaa kauppaa (kuten BV:n), heijastaa tulevaisuuden voittojen ja osinkojen nykyistä arvoa. Pääomamarkkinoita pidetään yleensä yhdessä rahamarkkinoiden kanssa kaikista tehokkaimpina, koska ne ovat hyvin avoimet, uuteen informaatioon vastataan nopeasti ja osallistujat ovat hyvin informoituja. Arvopaperimarkkinoiden hintanoteeraus vastaa osakkeen todellista markkina-arvoa, sillä se ilmentää kysynnän ja tarjonnan välistä tasapainoa täysin julkisessa ja avoimessa ympäristössä. Uusien osakkeiden hinnan on tavallisesti oltava osakkeiden markkinahintaa alhaisempi, jotta osakeanti onnistuisi. (Tämä tilanne on pidettävä erillään yrityksen kaikkia osakkeita koskevasta ostotarjouksesta, jonka yhteydessä on yleistä, että tarjouksen tekevä yritys tarjoaa lisäpalkkion käyvän hinnan lisäksi.) Tämä merkitsee sitä, että koska arvopaperimarkkinoiden hintanoteeraus oli noin 80 Saksan markkaa, merkintähinnan olisi täytynyt olla alle 80 Saksan markkaa osakkeelta. Näin ollen komissio päättelee, että 80 Saksan markkaa on korkein hinta, joka yhdestä osakkeesta olisi voitu pyytää avoimessa, kaupallisessa osakeannissa.

Saksan esittämiä syitä, joiden perusteella BV:n osakkeiden arvo olisi suurempi kuin 125 Saksan markkaa kappaleelta (katso V jakso), ei voida hyväksyä. Osakkeita voitiin myydä 125 Saksan markan kappalehintaan vain sen vuoksi, että myönnetty takaus kattoi 125 Saksan markan kappalehinnan ja 80 Saksan markan kappalehinnan välisen erotuksen. Saksa ei kyennyt toimittamaan

pankkien tekemiä analyyseja tai selvityksiä, jotka olisivat tukeneet näin korkeaa hinta-arviota. Todettaessa osakekurssin olleen vuonna 1990 keskimäärin 130,8 Saksan markkaa unohdetaan se, että osakekurssi oli jatkuvasti alle 100 Saksan markkaa jo vuodesta 1981 lähtien, lukuun ottamatta jaksoja vuoden 1985 lopusta vuoteen 1986 ja vuoden 1989 alusta vuoden 1990 loppuun.

Komissio ei hyväksy näkemystä, jonka mukaan osakkeiden arvioinnin kannalta ratkaiseva päivä olisi 12 päivä heinäkuuta 1991, jolloin BV:n ja KAE:n välinen esisopimus allekirjoitettiin. Esisopimus ei ollut sitova asiakirja. Ratkaiseva on päivä, jona sitovat sopimukset allekirjoitetaan. Osakkeiden arvoon sitovan liiketoimen tekohetkellä sisältyvät kaikki markkinoilla vallitsevat odotukset tulevista voitoista. Näin ollen osakkeiden hinta liiketoimien tekohetkellä on asian kannalta merkityksellinen, todellinen (markkina-)arvo. Mennyt arvo ei yksinkertaisesti ole asian kannalta merkityksellinen.

Komissio ei myöskään hyväksy näkemystä, jonka mukaan osakkeiden arvostusta 125 markan arvoisiksi olisi voitu perustella sopimuspuolten käytettävissä olleilla sisäpiirin tiedoilla, jotka eivät olleet markkinoiden tiedossa, esimerkiksi todennäköisten synergiavaikutusten osalta. Ensinnäkin on mahdotonta, että nämä vaikutukset olisivat voineet kattaa 80 Saksan markan ja 125 Saksan markan välisen erotuksen. Toiseksi on olemassa markkina- ja teollisuusanalyytikkoja ja suurinvestoijia, joilla on tavallisesti käytettävissään samat tiedot tai jotka pystyvät hankkimaan hyvin nopeasti kyseiset tiedot, jotka sitten välitetään markkinoiden tietoon. Mikäli tässä nimenomaisessa tapauksessa oli olemassa mitään sisäpiirin tietoja, on syytä olettaa, että Hibeg olisi tuonut ne laajojen piirien tietoon voidakseen myöhemmin myydä osakkeet 125 Saksan markan kappalehintaan. Positiivinen markkinareaktio oli odotettavissa, jos synergiavaikutuksia tai muita positiivisia vaikutuksia olisi ollut. Totuus oli kuitenkin päinvastainen.

Jälkikäteen arvioiden BV:n osakkeiden todellinen hintakehitys ei myöskään tue Saksan hallituksen väitteiden pitävyyttä, koska BV:n osakkeiden pörssikurssiarvo vaihteli edelleen vuosina 1992, 1993 ja 1994 huomattavasti 125 Saksan markan alapuolella. Syyskuusta joulukuun loppuun vuonna 1991 BV:n osakkeiden pörssikurssi laski jatkuvasti (73,50 Saksan markkaa 30 päivänä joulukuuta). Vuonna 1992 osakkeiden arvo vaihteli 98 Saksan markan alapuolella ja laski 68 Saksan markkaan joulukuun 30 päivään mennessä. Vuonna 1993 hinta ei noussut yli 100,80 Saksan markan (20 päivänä lokakuuta), ja vuonna 1994 hinta oli huipussaan 106,50 Saksan markkaa 5 päivänä tammikuuta. Hibeg on todennut, että se myi kaikki BV:n osakkeensa helmikuun loppuun 1994 mennessä 97,18 Saksan markan keskimääräiseen kappalehintaan. BV joutui lopulta selvitystilaan vuoden 1996 alkupuolella.

Saksan mielestä suuri osake-erä on sijoittajan kannalta kiinnostavampi kuin yksittäiset osakkeet, mitä on kuitenkin vaikea pitää uskottavana selityksenä 80 Saksan markan ja 125 Saksan markan kappalehinnan väliselle erotukselle. On syytä muistaa myös, että uuden osakeannin vaarana on alentaa osakekurssia. Lisäksi on tässä tapauksessa melko selvää, että Kruppilla ei ollut mitään aikomusta myydä KAE:ta 2,8 miljoonasta osakkeesta. Se tarvitsi käteistä ja siitä syystä se kääntyi Bremenin osavaltion puoleen. Investointiyhtiönsä Hibegin kautta Bremenin osavaltio/kaupunki oli valmis ostamaan 2,8 miljoonaa osaketta 350 miljoonaan Saksan markkaan ja ottamaan sen riskin, että sen on myytävä osakkeet maksaakseen Hibegin saaman 350 miljoonan luoton.

Kahden riippumattoman tilintarkastajan/veroneuvojan hyväksymästä avoimen yhtiön taseesta on syytä todeta seuraavaa: yleensä tilintarkastajien on avaavaa tasetta laatiessaan sovellettava varovaisuusperiaatetta *(Vorsichtsprinzip),* joka tarkoittaa sitä, että kaikki varojen erät on arvioitava mahdollisimman alhaisina. Jos on olemassa markkina-arvo, joka on syntynyt esimerkiksi pörssinoteerauksen seuraksena, on viitattava tähän arvoon. Mutta jos — kuten BV:n osakkeiden tapauksessa — on olemassa pörssinoteerauksesta poikkeava hiljattain määritelty hinta, tilintarkastajat voivat ottaa sen huomioon arvioinnissaan. Siten tilintarkastajat viittasivat ainoastaan siihen hintaan (350 miljoonaa Saksan markkaa), joka oli hiljattain maksettu 2,8 miljoonan BV:n osakkeen erästä ja jonka Krupp ja BV olivat määritelleet yhteistyössä Bremenin osavaltion hallituksen kanssa Hibegin ja pankkikonsortion avustuksella, joten ei voida puhua tilintarkastajien riippumattomasta hinta-arvioista. Hinta-arvio heijasti ainoastaan asianosaisten omaa arviointia.

Koska komissio päättelee, että BV:n osakkeen 80 Saksan markan kappalehinta oli uusien osakkeiden markkinahinta tärkeimpien liiketoimien tekohetkellä, on ilmeistä, että BV ei voinut ostaa KAE:ta tähän hintaan. Hibeg saattoi toimia ainoastaan BV:n edun mukaisesti ja noudattaa avoimessa yhtiössä Kruppin kanssa sovittuja järjestelyjä edellä kuvatulla tavalla (katso II jakso), sillä riskien varalta oli olemassa 126 miljoonan Saksan markan suuruinen takaus, joka kattoi myös luottokustannukset ja korot. Tämä 126 miljoonaa on tarkalleen 350 miljoonan Saksan markan (luoton kokonaismäärä ja KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden hinta) ja 224 miljoonan Saksan markan (2,8 miljoonan osakkeen arvo laskettuna 80 Saksan markan kappalehinnan perusteella) välinen erotus. Komissio ei voi hyväksyä tulkintaa, jonka mukaan Hibegin toiminta olisi ollut tavanomaisen kauppatavan mukaista. Kuten aiemmissakin tapauksissa, Hibeg puuttui asiaan Bremenin osavaltion edustajana tukeakseen yhtiötä — BV:tä — jonka omistajista komissio ei ole saanut tietoa lukuisista tiedusteluista huolimatta. Aiemmin Hibeg katsoi velvollisuudekseen taata vuonna 1987 järjestetty BV:n osakeanti, jolla oli määrä rahoittaa BV:n laivanrakennustoimintaa. Komissio ei pitänyt takuuta ostaa osakeannissa myymättä jääneet uudet osakkeet tavanomaisena takuuna vaan tukena, joka vastasi täysimääräisesti osakkeiden takuuhinnan ja osakemarkkinoihin perustuvan todellisen arvon välistä erotusta. Saksa ei asettanut kyseenalaiseksi tätä komission arviota eikä myöskään tuen hyväksyntää, jossa noudatet-

tiin laivanrakennusteollisuudelle myönnettävästä tuesta 26 päivänä tammikuuta 1987 annetussa neuvoston direktiivissä 87/167/ETY [6] (jäljempänä "kuudes laivanrakennusdirektiivi") säädettyä tuen ylärajaa.

Edellä esitetty vastaa myös kysymykseen siitä, kuinka suuresta tuesta on kyse. Kuten menettelyä aloitettaessa, tuen määräksi voidaan laskea takauksen kattama määrä kokonaisuudessaan. Koska yhden BV:n osakkeen markkinahinta oli 80 Saksan markkaa, 2,8 miljoonan BV:n osakkeen arvo oli 224 miljoonaa Saksan markkaa. Tämän ja KAE:n sovitun myyntihinnan (350 miljoonaa Saksan markkaa) välistä erotusta, joka on 126 miljoonaa, ei voida perustella liiketaloudellisilla syillä. Koko erotusta, joka vastaa takauksen kokonaismäärää, on pidettävä tukena. Hibegin oli mahdollista vaihtaa 350 miljoonaa Saksan markkaa 224 miljoonan Saksan markan arvoisiin BV:n osakkeisiin ainoastaan takauksen turvin.

Tuensaajaa koskevaan kysymykseen Saksa vastasi ilmoittamalla KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden arvon, mikä vahvistaa olettamuksen, jonka mukaan kahden samanveroisen markkinaosapuolen välisissä neuvotteluissa vahvistettu 350 miljoonan Saksan markan arvo ilmentää 74,9 prosentin osakkuuden todellista markkina-arvoa. Komissio on vakuuttunut asiasta Saksan ilmoitettua, että kaksi riippumatonta tilitoimistoa oli määritellyt KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden arvoksi 350 miljoonaa Saksan markkaa (katso V jakso).

Tämä merkitsee sitä, että BV on lopullinen tuensaaja. Liiketoimien ja niihin liittyvän tuen ansiosta BV:n oli mahdollista vaihtaa 224 miljoonan Saksan markan arvoiset 2,8 miljoonaa BV:n osaketta 350 miljoonan Saksan markan arvoiseen 74,9 prosentin osakkuuteen KAE:ssa. Valitun järjestelyn mukaisesti tuen maksoi Hibeg käteismaksuna, jonka edellytyksenä oli BV:n ja Kruppin välisen kaupan päättäminen. Tältä osin on syytä huomata, että Saksa kuvaili kirjeissään koko järjestelyllä pyrittävän monipuolistamaan BV:n toimintaa KAE:n oston avulla. Vaikka käteismaksun suoraan Hibegiltä saikin Krupp avointa yhtiötä koskevien sopimusten mukaisesti, Hibegin osallistumisesta ja siihen liittyvästä valtiontakauksesta hyötyy tosiasiallisesti BV, joka on siten lopullinen tuensaaja.

Koska Saksa on ollut haluton tai kykenemätön toimittamaan BV:n omistussuhteita koskevat täydelliset tiedot, komission on mahdoton tietää, miksi tässä tapauksessa on tarpeen, että rahoituksesta vastaavat Hibeg (0,08 prosentin osakkuus) ja Bremenin osavaltio eivätkä yhtiön osakkaat.

Komissio ei voi hyväksyä Saksan vastaukseen sisältyvää väitettä, jonka mukaan takaus täyttää takauksia koskevissa Bremenin osavaltion hallinnollisissa määräyksissä esitetyt edellytykset. On kiistanalaista, salliiko hallinnollisten määräysten teksti, sellaisena kuin siitä ilmoitettiin komissiolle 31 päivänä heinäkuuta 1991 päivätyllä kirjeellä omavelkaisen takauksen yksinkertaisen takauksen asemesta. Määräyksissä todetaan, että takauksilla tarkoitetaan periaatteessa luotonantotoiminnasta säädetyn lain 1 pykälässä tarkoitetuille luottolaitoksille esitettyjä yksinkertaisia takauksia (takauksia koskevien hallinnollisten määräysten 2 artiklan 1 kohta). Hallinnollisissa määräyksissä edellytettyjen vakuuksien ja lisäpalkkioiden osalta on selvää, että koska niitä ei vaadittu Hibegiltä, kyseessä on poikkeaminen hyväksytyistä hallinnollisista määräyksistä. Se, että Hibegiltä ei vaadittu vakuuksia ja lisäpalkkioita, on tukea sinänsä. Takauksen kustannusten olisi pitänyt näkyä Kruppin ja Hibegin välisessä liiketoimessa. Näin ollen takauksesta olisi pitänyt ilmoittaa 5 päivänä huhtikuuta 1989 päivätyn komission kirjeen SG(89) D/4328 ja 12 päivänä lokakuuta 1989 päivätyn SG(89) D/12772 komission kirjeen mukaisesti ennen takauksen myöntämistä eikä ennen sen "voimaantuloa", kuten Saksa teki.

Komissio on myös pohtinut, olisiko ilmoitettu tuki arvioitava seitsemännen laivanrakennusdirektiivin säännösten mukaisesti. Kuten BV:n vuosikertomuksesta 1991 käy ilmi, laivanrakennuksen osuus BV:n kokonaistuloksesta oli 42,4 prosenttia. Tämän vuoksi onkin kyseenalaista, voidaanko BV:n sanoa toimineen pääasiassa laivanrakennuksen alalla. Vaikka BV:llä oli telakoita, tämä ei merkitse sitä, että BV:tä on tutkittava välttämättä seitsemännen laivanrakennusdirektiivin mukaisesti. Tämä riippuu siitä, mihin BV:n toimintaan tukea myönnettiin. Ainoastaan siinä tapauksessa, että tukea olisi myönnetty yksinomaan laivanrakennustoimintaan, voitaisiin väittää, että on syytä soveltaa vain seitsemättä direktiiviä. Tässä nimenomaisessa tapauksessa BV:n saama tuki kohdistui merenkulku- ja puolustuselektroniikkaan. Samoin se, että KAE toimi merenkulku- ja puolustuselektroniikan alalla, ei tehnyt siitä seitsemännen direktiivin 1 artiklassa tarkoitettua laivanrakennusalan yritystä (laivanrakennuksella tarkoitetaan "metallikokkaisten valtamerialusten (laivojen) rakentamista"). Näin ollen KAE:n hankkimisen ei voida katsoa kuuluvan seitsemännen direktiivin mukaisten tukikelpoisten investointien piiriin.

VII

Saksa jätti tekemättä kyseisiä tukitoimia koskevan, perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisen ennakkoilmoituksen. Saksa ilmoitti tuesta sen jälkeen, kun takaus oli myönnetty, Krupp oli myynyt ja BV ostanut 74,9 prosenttia KAE:sta ja Hibeg ja Krupp olivat perustaneet avoimen yhtiön.

Koska Saksa ei tehnyt tukea koskevaa, EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaista ilmoitusta tuen myöntämisestä, komissio ei voinut ilmoittaa kantaansa toimenpiteisiin ennen niiden täytäntöönpanoa. Siten tuki oli yhteisön oikeuden vastainen myöntämispäivästä lukien.

[6] EYVL L 69, 12.3.1987, s. 55.

VIII

Kyseisten liiketoimien aikaan (sittemmin KAE sulautettiin BV:n tytäryhtiöön STN:ään, jonka puolestaan otti haltuunsa Rheinmetallin johtama konsortio) KAE:n päätoimialoja olivat merenkulku- ja puolustuselektroniikka (kaikuluotausmenetelmät, signaalinkäsittely ja tietojenkäsittely). Yhteisön alueella on näillä aloilla toimivien tuottajien välistä kilpailua, ja kyseisillä tuotteilla käydään jäsenvaltioiden välistä kauppaa.

(K)AE:n vuosikertomuksen 1991 mukaan (nimi KAE muutettiin AE:ksi sen jälkeen, kun BV oli ostanut yrityksen), KAE vei osan tuotteistaan muihin jäsenvaltioihin. Vuonna 1991 sen liikevaihto oli 689 miljoonaa Saksan markkaa, josta 45 miljoonaa oli peräisin muiden jäsenvaltioiden kanssa käydystä kaupasta. Vuonna 1990 kyseiset luvut olivat 578 miljoonaa ja 30 miljoonaa Saksan markkaa. Vuonna 1990 KAE:n palveluksessa oli 3 242 työntekijää, ja sen voitot vuosina 1986–1990 vaihtelivat 11 miljoonasta 20,2 miljoonaan Saksan markkaan.

Merenkulku- ja puolustuselektroniikan alalla KAE toimii useilla erikoistuneilla markkinoilla, joissa voidaan osoittaa käytävän yhteisön sisäkauppaa. Tuontia koskevat tiedot esitetään tiivistettynä seuraavassa taulukossa:

Tuonti muista jäsenvaltioista vuonna 1991

Eri tuoteryhmät

(miljoonaa ecua)

Maa	8531 ([1])	8526 ([2])	9014 ([3])
Ranska	114	36	130
Belgia/Luxemburg	49	21	11
Alankomaat	51	20	63
Saksa	48	70	55
Italia	36	20	64
Yhdistynyt kuningaskunta	72	11	190
Irlanti	16	3	3
Tanska	14	11	18
Kreikka	12	7	0,5
Portugali	18	3	5
Espanja	41	7	11

([1]) 8531: akustiset tai visuaaliset sähkömerkinantolaitteet.
([2]) 8526: tutkalaitteet, radionavigointilaitteet ja radiokauko-ohjauslaitteet.
([3]) 9014: kompassit; muut navigointikojeet ja -laitteet.

Kutsussa yhtiökokoukseen, joka pidettiin 17 päivänä lokakuuta 1991, BV:n johtokunta ilmaisi selvästi toiveensa siitä, että KAE:n hankinta parantaisi merenkulkuelektroniikan alalla toimivan STN-tytäryhtiön kansainvälistä kilpailukykyä pitkällä aikavälillä. BV:n hallitus antoi myös ymmärtää, että KAE:n ja STN:n fuusiosta saatavat synergiavaikutukset oletettavasti näkyisivät pian. KAE:n 74,9 prosentin osakkuuden hankinnan tavoitteena oli nimenomaan parantaa tuntuvasti BV:n kilpailuasemaa merenkulku- ja puolustuselektroniikan alalla. Lisäksi tuen ansiosta BV:n oli mahdollista vahvistaa asemaansa kyseisellä alalla tarvitsematta vastata itse kaikista kustannuksista. KAE:n hankkimisen seurauksena elektroniikan ja systeeminsuunnittelun osuuden BV-konsernin kokonaisliikevaihdosta ennustettiin nousevan 55–60 prosenttiin. Alalla vallitsi vilkas kilpailu. Hankinnan aikaan käytettävissä olleiden tietojen mukaan pelkästään puolustuselektroniikan alalla toimi yli 40 yritystä, joiden liikevaihto oli yli 30 miljoonaa ecua.

Näin ollen Saksan BV:lle ja Hibegille myöntämä tuki vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja vääristää merenkulku- ja puolustuselektroniikan valmistajien välistä kilpailua perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

IX

Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa määrätään periaatteesta, jonka mukaan artiklassa mainitut edellytykset täyttävä tuki ei sovellu yhteismarkkinoille. Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdassa määrättyjä poikkeuksia kyseisestä periaatteesta ei voida soveltaa tähän tapauksen ottaen huomioon tuen luonne ja tavoitteet. Kyseessä ei ole sosiaalinen tuki, tuki luonnonmullistusten aiheuttaman vahingon korvaamiseksi eikä tuki sellaisille Saksan liittotasavallan alueille, joihin Saksan jako on vaikuttanut.

Kyseessä ei ole 92 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu tuki taloudellisen kehityksen edistämisen alueilla, joilla elintaso on poikkeuksellisen alhainen tai joilla vajaatyöllisyys on vakava ongelma. Saksa ei myöskään ole pyrkinyt perustelemaan tukea kyseisillä käyttötarkoituksilla.

Kyseessä ei selvästikään ole 92 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettu tuki Euroopan yhteistä etua koskevan tärkeän hankkeen edistämiseen tai Saksan taloudessa olevan vakavan häiriön poistamiseen. Saksa ei myöskään ole pyrkinyt perustelemaan tukea kyseisillä käyttötarkoituksilla.

Komissio on tutkinut tuen alakohtaiset ja alueelliset osatekijät voidakseen todeta, onko kyseessä perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettu

tuki tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehityksen edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla. Molempien osatekijöiden kannalta on tärkeää huomata, että BV:lle myönnetty tuki on investointitukea, jolla on määrä auttaa BV:tä hankkimaan olemassa oleva yritys (KAE) eikä luomaan uusia tuotantolaitoksia tai uusia työpaikkoja. Lisäksi on syytä viitata VIII lukuun, jossa osoitetaan selvästi, että kyseisiin tuotteisiin liittyy jäsenvaltioiden välistä kilpailua. Alakohtaisten osatekijöiden kannalta merkityksellinen on investointien kohteena oleva ala. Tämä tapaus koskee elektroniikka-alaa, jolla KAE toimii.

Koska tuelle ei ole olemassa alakohtaisia yhteisön tason perusteita, on katsottava, että tuki muuttaa kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla. Tuki antaisi BV:lle, joka vastaa KAE:n toiminnasta, perusteettoman edun verrattuna markkinoilla toimiviin KAE:n kilpailijoihin, jotka eivät saa kyseistä tukea. On totta, että Saksa ei pyrkinytkään perustelemaan tukea kyseisin perustein. Alueena Bremen on oikeutettu saamaan tukea kansallisella tasolla *(Gemeinschaftsaufgabe: Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur)* ja yhteisön tasolla (tavoitteen 2 kohdealue). Tässä tapauksessa tukea ei kuitenkaan ole myönnetty edellytetyllä tavalla eli osana hyväksyttyä alueohjelmaa vaan tilapäisenä investointitukena. Lisäksi olemassa olevan yrityksen tai sen osan ostamista ei voida pitää investointina, joka olisi edellä mainitun Saksan yhteisen ohjelman (Gemeinschaftsaufgabe) perusteella tukikelpoinen, koska sen avulla ei luoda työpaikkoja eikä Saksa ole esittänyt todisteita sille, että KAE:n olisi täytynyt lopettaa toimintansa, jos sitä ei olisi myyty BV:lle. Näin ollen tukea ei voida perustella 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaisilla alueellisilla syillä. Lisäksi todettakoon, että Saksa ei ilmoittanut eikä pyrkinyt perustelemaan tukea alueellisilla syillä.

X

Kaiken kaikkiaan Bremenin Hibegin kautta BV:lle myöntämä tuki ei sovellu yhteismarkkinoille, koska se myönnettiin lainvastaisesti rikkoen perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohtaa eikä se täytä yhtäkään perustamissopimuksen 92 artiklan 2 ja 3 kohdassa määrätyistä edellytyksistä.

Tuki on peruutettava ja mahdollisesti myönnetty tuki on perittävä takaisin (katso yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-301/87, Boussac, 14 päivänä helmikuuta 1990 antaman tuomion 22 kohta [7],

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Bremer Vulkanille myönnetty yhteensä 126 miljoonan Saksan markan tuki, joka on myönnetty 74,9 prosentin osakkuuden hankkimiseksi Krupp Atlas Elektronik GmbH:n pääomasta Hanseatische Industrie-Beteiligungen GmbH:n kautta, on lainvastainen, koska se myönnettiin 93 artiklan 3 kohdassa määrättyjen menettelytapojen vastaisesti. Lisäksi tuki ei 92 artiklan 1 kohdan nojalla sovellu yhteismarkkinoille, koska se ei täytä yhtäkään 92 artiklan 2 ja 3 kohdassa poikkeusjärjestelyille määrättyä edellytystä.

2 artikla

1. Saksan hallituksen on varmistettava, että 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu Bremer Vulkanille myönnetty 126 miljoonan Saksan markan tuki peritään kokonaan takaisin ja maksetaan Hanseatische Industrie-Beteiligungen GmbH:lle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi antamisesta.

2. Saksan on perittävä 1 artiklassa mainittu tukimäärä takaisin Bremer Vulkanilta noudattaen kansallisen lainsäädännön mukaisia menettelyjä ja määräyksiä, erityisesti valtion saatavista perittäviä viivästyskorkoja koskevia määräyksiä siten, että korot peritään siitä ajankohdasta lähtien, jolloin lainvastainen tuki myönnettiin.

3. Saksan hallituksen on ilmoitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi antamisesta päätöksen noudattamiseksi toteuttamansa toimenpiteet.

3 artikla

Tämä päätös on osoitettu Saksan liittotasavallalle.

Tehty Brysselissä 25 päivänä helmikuuta 1998.

Komission puolesta

Karel VAN MIERT

Komission jäsen

[7] Kok. 1990, s. I-307.